

AKVÁRIUM TERARIUM

ROČNÍK 43 • 8 / 2000 • CENA 52 Kč

8594005691070

JESKYNNÍ ŠTÍŘI

BELISARIUS XAMBEUI

Taky si myslíte, že štíři jsou obyvatelé sluncem vyprahlých pouští či stepí nebo naopak deštných pralesů? Máte pravdu, ale nikoli bez výjimky. Pro zastánce názoru, že výskyt populace štíra ve středních Čechách je holým nesmyslem, bude asi následující povídání o cestě za nejvzácnějším evropským štírem znít jako historka o létajícím talíři.

Cestu za štírem jsme začali v prvních květnových dnech kousek od mořského pobřeží poblíž francouzského města Perpignan. Zdejší středomořské klima štírům svědčí. Na jediném kamenitém kopci jsme s přítelem za dvě hodiny našli 160 exemplářů štíra *Euscorpius flavicaudis*. Pak jsme si natrhali několik hrstí výborných třešní, sedli do auta a po necelých dvou hodinách jízdy se přesunuli do míst,

kde teprve třešně začínaly kvést, oblékli jsme bundy a zvykali si na převýšení 1300 metrů.

Štír, jehož způsob života jsme chtěli blíže poznat, se totiž jmenuje *Belisarius xambeui*. Popsal ho francouzský arachnolog Eugène Simon v roce 1879. Myslím, že nejvíc se způsob života tohoto štíra podařilo poodhalit jinému francouzskému arachnologovi Michéle Auberovi, který v roce 1959 publikoval informace o několika lokalitách, na nichž tohoto štíra nacházel. Celkem je v Pyrenejích známo asi 20 nalezišť v okolí francouzsko-španělské hranice, a to v nadmořské výšce 1250 až 1500 metrů (později byl publikován také údaj z nadmořské výšky pouhých 650 metrů). *Belisarius xambeui* je slepý štír, který neobývá přímo jeskyně, ale tzv. závrtky či jeskynní komíny a také samotné vstupy do jeskyň. Na těchto chladných místech jsme

Ruiny starého domu s otvorem vedoucím do sklepa

Jihovýchodní Pyreneje, domovina nejvzácnějšího evropského štíra

vždy museli kromě rozsvícení baterky obléknout svetr. Naleziště se nacházejí v bukových lesích na svazích kopců, a proto jsou zasypána nezbytnou vrstvou bukového listí. Pod touto vrstvou jsou hromady kamenů a pod většími z nich (ležícími přímo na zemině) se údajně dají nalézt štíři. Když dodám, že tito štíři jsou skutečně velikou vzácností, nikoho nepřekvapí, že ani po dvou dnech prohledávání více než deseti podobných míst jsem žádného štíra neviděl. Zato jsem však získal spoustu cenných informací o tomto biotopu a tvorech, kteří v něm žijí. Je zde možné nalézt jak vysloveně jeskynní živočichy, tak tvory pronikající sem zvenčí, a to především takové druhy, které známe z kamenných sutí nebo temných a chladných sklepů. A to je to místo. Sklep. Svou pozornost jsme tedy věnovali nejen zcela původním jeskynním komínům, ale prohledávali jsme sklepy či sklípky různých rozpadajících se starých kamenných staveb i hradů, které v Pyrenejích nejsou žádnou vzácností.

V nadmořské výšce 1350 m jsme konečně v jednom takovém zachovaném sklepení již nezachovaného domu pod velkým kamenem obklopeným bukovým listím našli

Štír *Belisarius xambeui*

Vnitřek sklepa, naleziště
štíra *Belisarius xambeui*

prvního vytouženého štíra. Teoretická příprava byla téměř dokonalá, ale první pohled na částečně průsvitného 35 mm velkého lesklého štíra se nedá popsat. Nejdříve mne upoutal hladký karapax, kde zcela chyběly jakékoli oči, a pulzující střevo viditelné uvnitř zadečkových článků. Zbývalo již jen udělat několik fotografií (barevná fotografie živého jedince tohoto druhu zatím nebyla nikde publikována), strávit večer v rozpadajícím se domě při pozorování netopýrů a sov a při popíjení dovezeného českého piva v legraci uvažovat o tom, že v Čechách nikoli na Slapech, ale na vrcholku Sněžky bychom měli hledat štíry.

Systematické řazení štíra *Belisarius xambeui* dělalo taxonomům vždy problém. Dlouho byl řazen v čeledi *Chactidae* a nyní zakotvil v čeledi *Superstitionidae* jako jediný druh podčeledi *Belisariinae*. Upřímně řečeno, někdy mám pocit, že čeleď *Superstitionidae* slouží k „odkládání“ štírů, s nimiž si taxonomicky neví odborníci příliš rady. Patří sem pouhých 10 štírů šesti

Kdyby Pyreneje mohly
vyprávět...

rodů obývajících Mexiko. Jen *Superstitiona donensis* je domovem také v USA a evropský *Belisarius xambeui* s ní má pramálo společného. Podobnost je však možné vypožorovat s ostatními druhy, především mexickým rodem *Typhlochactas*, který zahrnuje šest slepých druhů shodného zbarvení jako

---

Belisarius xambeui. Obývají také podobné biotopy, tedy jeskyně a jejich komíny. Pro zajímavost, typová lokalita druhu *Typhlochactas redelli* leží v nadmořské výšce 1400 m a druhu *Typhlochactas cavicola* dokonce 2600 metrů. V nadmořské výšce 1200 metrů byl nalezen *Typhlochactas sylvestris*. V jeho případě se však nejednalo o jeskynní biotop. Tento druh žije pod vrstvou hrabanky horského pralesa.

Přesto si myslím, že fyleticky příbuzný (fyletická příbuznost = příbuzenské vztahy vzniklé během vývoje ze společného předka) je *Belisarius xambeui* spíše tureckému

Calchas nordmanni (čeleď *Iuridae*) a evropskému rodu *Euscorpius* (*Euscorpiidae*). Absenci očí je nutné pokládat jen za adaptaci, která málo vypovídá o taxonomické příbuznosti. Například v rodě *Chaerilus* (*Chaerilidae*) je správně řazen zcela slepý druh *Chaerilus sabinae* a také pozoruhodný *Chaerilus chapmani* z jeskyní Malajsie a Filipín. Pozoruhodný je tím, že se jednotlivé exempláře liší v počtu postranních očí. Zbývající druhy rodu *Chaerilus* mají oči vyvinuty zcela normálně.

František Kovařík